

Plank, Gerardus Marinus van der *Hoogleraar in de Zootechniek en de Gezondheidsleer*
(10 april 1889 Amersfoort-20 november 1954 Utrecht)

Zoon van Jan van der Plank, vertegenwoordiger, en Emma Vogel. In 1912 gehuwd met Fenna Evers. In dit huwelijk werden twee dochters geboren.

Opleiding

Lagere school te Amersfoort, gevolgd door 5-jarige H.B.S te Amersfoort van 1902-1907. Studie veeartsenijkunde aan de Rijksveeartsenijschool 1907-1911. Promotie te Bern in 1912 op het proefschrift *Die Physiologische Senkung der breiten Beckenbänder beim Rinde.*

Loopbaan

Na het behalen van het veeartsdiploma vervulde Van der Plank van 1911-1912 een assistentschap aan de Verloskundige Kliniek van de Rijksveeartsenijschool. Vervolgens was hij van 1912 tot 1919 veearts te Uden (N.Br.), soms tijdelijk onderbroken voor het vervullen van de dienstplicht als paardenarts. In 1919 werd hij conservator bij het Zoötechnisch Instituut van de Veeartsenijkundige Hoogeschool (later Diergeneeskundige Faculteit van de Rijksuniversiteit te Utrecht). In 1933 ontving hij, na het overlijden van prof. H.M. Kroon, de onderwijsopdracht in de Veeteeltwetenschappen, de Gezondheidsleer van het Vee en de Hoefkunde; tevens werd hij belast met het beheer van het Instituut. Ten gevolge van de algemene economische crisis werd de herbezetting van de leerstoel lange tijd opgehouden. In 1935 werd hij, uiteindelijk, benoemd tot buitengewoon hoogleraar voor Gezondheidsleer der huisdieren en de Zoötechniek (en niet in de veeteeltwetenschap, zoals voorgesteld door de Faculteit, want daarin was in Wageningen al voorzien!) en in 1940 tot gewoon hoogleraar in de Zoötechniek en de Hygiëne der Huisdieren. De titel van zijn oratie in 1940 luidde *Selectie en Aanpassing*.

In 1942 werd hij belast met het waarnemend voorzitterschap van de Maatschappij voor Diergeneeskunde, waarvan het normaal functioneren door de bezetter onmogelijk werd gemaakt. Hijzelf moest zich in het najaar van 1943 in veiligheid stellen door onder te duiken. Dat hij aller respect door zijn principiële houding verdiend had, bleek door zijn verkiezing tot voorzitter tijdens de eerste Algemene Vergadering na de bevrijding in 1945. Hem wachtte toen de taak om de totaal gedesorganiseerde Maatschappij weer op gang te brengen. Tal van problemen vroegen zijn aandacht, zoals de diergeneesmiddelenvoorziening, de toewijzing van auto's en motoren aan dierenartsen, het herstel van de verstoorde verhoudingen met de Veeartsenijkundige Dienst, de centralisatie van huisslachtingen, het verzet tegen het aanstellen van lekenkrachten bij de uitoefening van de diergeneeskundige praktijk en de instelling van provinciale gezondheidsdiensten voor het Vee. Als lid van de Zuiveringscommissie van de Maatschappij voor Diergeneeskunde moest een oordeel worden geveld over die leden, die gedurende de oorlogsjaren "fout" waren geweest. Om de uitvoerende taken, waarvoor de Maatschappij zich in de gewijzigde na-oorlogse omstandigheden geplaatst zag in goede banen te leiden, bepleitte hij de instelling van een volambtelijk secretariaat, waarin met ingang van september 1947 voorzien werd.

Tijdens de oorlog vertegenwoordigde Van der Plank de Faculteit, samen met prof. G. Krediet, in het contactorgaan van politiek betrouwbare hoogleraren *Dubbel Zeven*. Hij was een van de weinige hoogleraren die het advies aan de studenten om de loyaliteitsverklaring tegenover de Duitse bezetter te tekenen, niet had willen geven. Ook nam hij deel aan de ondergrondse interacademiale contactgroep van prof. F.A. Vening Meinesz ter bespreking van de toekomst van de universiteiten. Het was dus niet verwonderlijk dat hij in september 1945 door het Militaire Gezag werd aangewezen om als voorzitter van de Faculteit op te treden. Hij vervulde deze

functie, naast het voorzitterschap van de Maatschappij voor Diergeneeskunde, gedurende één jaar en ten tweede male in het laatste jaar voor zijn overlijden in 1953-1954.

In 1948 en 1949 verbleef hij tweemaal een half jaar als hoogleraar diervoeding en hygiëne aan de Diergeneeskundige Faculteit te Bogor, hoofdzakelijk om het onderwijs te structureren. In deze periode was hij tevens adviseur voor Veeteeltzaken bij het Departement van Landbouw te Djakarta. Zijn kennis van de tropische veeteelt stelde hij ook ten dienste van de Veeartsenijkundige Dienst van Israël, dat hij bezocht in 1950 en van de veeteelt in het Caraïbische gebied, waarin hij een rondreis maakte in 1953.

Verdiensten

Van der Plank is van grote betekenis geweest voor de zoötechnische wetenschap. Door zijn nooit aflatende werklust en enthousiasme heeft hij, met aanvankelijk zeer beperkte middelen, aan de uitbouw van zijn Instituut vorm weten te geven. Dit laatste is eigenlijk pas na zijn dood, toen voor de zoötechnische vakken drie leerstoelen gevestigd werden, gerealiseerd. Gedurende vele jaren was hij vrijwel als enige belast met een uitgebreid zoötechnisch onderwijspakket. Ondanks gebrek aan assistentie en hulpmiddelen initieerde hij belangrijk wetenschappelijk onderzoek. Het merendeel hiervan was vrucht van eigen werkzaamheid. Als promotor trad hij slechts op bij twee dissertaties te Utrecht (J.A. de Bas en Th. De Groot) en één te Bogor (P.Hoekstra).

Als eerste in Nederland richtte hij zich op factorenanalyse van erfelijke gebreken en van de melkproductie; hij introduceerde de statistische verwerking van meetresultaten en gegevens; en hij zocht door correlatieberekeningen naar de interacties van fysiologische eigenschappen als de melkgift met factoren gekoppeld aan bodem en voedingstoestand. In een eerste primitief laboratorium, dat in 1924 in gebruik genomen werd, maar waar pas 12 jaar later een analiste kon worden aangesteld, deed hij onderzoek naar de samenstelling van mengvoeders en ruwvoeders. Pluimveeteelt had zijn bijzondere belangstelling; hierover gaf hij onderwijs en experimenteerde hij met inteeltstammen als uitgangsmateriaal voor gebruikskruisingen. Hij trachtte al in de jaren '30 door bloedonderzoek erfelijke productiefactoren op te sporen. Pas na een studiereis naar de V.S. in 1947, samen met zijn naaste collega Hirschfeld, leerde hij het bloedgroepenonderzoek bij runderen kennen, dat vervolgens in Nederland werd geïntroduceerd. Zo was het ook met de kunstmatige inseminatie, voor de toepassing waarvan hij al in 1936 verdunningsvloeistoffen samenstelde en distribueerde. De expansie werd pas na de oorlog mogelijk. Van der Plank gaf een belangrijke impuls, mede door de toepassing ervan in te kaderen binnen de populatiegenetica.

Onderscheidingen

Erelid van de Maatschappij voor Diergeneeskunde (1949); Membre Correspondant van de Académie Vétérinaire de France (1946); Corresponderend lid van de Sociedad de Veterinaria e Zootécnia te Madrid (1948). Tien jaar na zijn dood werd een speciale aflevering van het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* aan zijn betekenis voor de zoötechniek gewijd, met o.a. bijdragen van zijn buitenlandse collegae J.L. Lush en Sir John Hammond.

Publicaties

Een vijftigtal publicaties in het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* (lijst in *TvD*, 80, p. 102-103, 1955) en artikelen in *Genetica*, *Zeitschrift für Tierzucht und Züchtungsbiologie*, *Nederlands Melk- en Zuiveltijdschrift*, *Hemera Zoa*, *De Stamboeker*, *Bedrijfspluimveehouder*, *De Boerderij*, *Landbouwkundig Tijdschrift*, en voorts vrij veel congresbijdragen.

Hij was auteur van de hoofdstukken over voeding en teelt in het *Handbuch der*

Geflügelkrankheiten und der Geflügelzucht van T.van Heelsbergen (Enke Verlag, Stuttgart, 1929) en hij reviseerde de 3de (1935), 4de (1943) en 5de druk (1953) van *Hoefkunde en Hoefbeslag* van R.H.J. Gallandat Huet en H.M. Kroon.

Een overzicht in: *Publicaties en dissertaties voortgekomen uit de Veeartsenijkundige Hoogeschool, later Faculteit der Diergeneeskunde in de periode 1921-1971*. p. 272-283.

Biografie

R.T. Haalstra. *Van Gildestein naar Uithof*. Deel 2. Utrecht, 1981. p. 442-453;

W.K. Hirschfeld en D. Hendrikse. In Memoriam G.M. van der Plank. *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 80, 97-103, 1955;

W.K. Hirschfeld. In memoriam prof.dr. G.M. van der Plank. *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Utrecht 1954-1955*. p. 11-14;

Herdenkingsnummer G.M.van der Plank. *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 89, 1575-1682, 1964;
Informaties ingewonnen bij zijn dochter, mevrouw Rinkel-van der Plank.

(J. Akkermans)